
Nieuwsbrief van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) V.U.: Dr. Jurgen Tack
Redactie: Koen Van Muylem en Hugo Verreycken Reacties naar
koen.vanmuylem@inbo.be

In deze Nieuwsbrief:

[Blauwdrukken soortenmonitoring](#)

[Heroriëntering wetenschappelijk onderzoek INBO](#)

[Zeeschelde: goed en slecht nieuws](#)

[Ecosysteemdienstenbenadering werkt voor visieontwikkeling van complex landgebruik](#)

[INBO rolt bioveiligheidsbeleid uit voor amfibieënziekten en invasieve soorten](#)

[Op werkbezoek naar Norfolk voor de Chinese muntjak](#)

[INBO invasief in Engeland](#)

[Europees bestrijdingsprogramma rosse stekelstaart op kruissnelheid](#)

[Natuurrapport over toestand ecosystemen en hun diensten: Save the date!](#)

Blauwdrukken soortenmonitoring

Goede informatie over de biodiversiteit in Vlaanderen is van wezenlijk belang voor zowel de ondersteuning van het Vlaamse natuurbeleid als voor de rapportering van de Europees beschermde soorten van de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn (Natura 2000-soorten). Goede data vormen de basis voor het bepalen van de toestand van de soorten (verspreiding, populatieaantallen en trends) op niveau Vlaanderen. Voor een efficiënte en betaalbare opvolging van de meeste soortengroepen is een ruime inzet van vrijwilligers en coördinerende verenigingen onontbeerlijk.

In het recent verschenen rapport "[Blauwdrukken soortenmonitoring](#)" geeft het INBO voor meer dan 150 soorten aan wat het nodig heeft om die soorten te monitoren: welke informatie is noodzakelijk, hoe moet die verzameld worden, wat wordt er verwacht van de vrijwilliger?

De soorten komen uit de groepen van amfibieën, kevers, libellen, mollusken, planten, spinnen, sprinkhanen, vleermuizen, vlinders, zoogdieren plus alle vogelsoorten. Per groep bespreken we kort de relevante ecologische kenmerken, lichten we de soortkeuze toe en beschrijven we de methode hoe en wanneer elke soort dient gemonitord te worden. Deze blauwdrukken kunnen als informatiebron dienen voor elkeen die interesse betoont in het opvolgen van soorten in Vlaanderen.

[Geert De Knijf](#)

[Terug](#)

Heroriëntering wetenschappelijk onderzoek INBO

Met het aantreden van de nieuwe Vlaamse regering worden aan het INBO, naar analogie met alle agentschappen binnen de Vlaamse overheid, een aantal lineaire besparingen opgelegd. Concreet moet het INBO in 2015 twee procent besparen op personeel en zes procent op werking.

Daarnaast komt er ook een belangrijke verschuiving in het takenpakket van het INBO.

[Meer informatie op de INBO website](#)

[Terug](#)

Zeeschelde: goed en slecht nieuws

Jaarlijks rapporteert het INBO over de evolutie van de vegetaties en soorten van de Zeeschelde, de grootste getijdenrivier in Vlaanderen. In 2013 werd een hoge mate van waterleven waargenomen. Dat komt door het verschijnen van (aas)garnalen en de hoge aantallen vissen over de gehele gradiënt van zoet naar zout water. Spiering plant zich ondertussen reeds enkele jaren (massaal) voort. De op Europees niveau beschermde fint, een andere vissoort, was wel aanwezig in de Zeeschelde, maar voorplanting werd niet vastgesteld. Opmerkelijk waren daarnaast de hoge aantallen bruinvissen en de vangst van de houting, een in Vlaanderen uitgestorven gewaande vissoort.

Er werden in 2013 ook een aantal zorgwekkende observaties gedaan. Zo nam de verspreiding van invasieve exoten, zoals de reuzenbalsemien, gestaag toe, werden lage dichtheden aan bodemdieren en watervogels vastgesteld en nam het opbollen en steller worden van de resterende

slikken toe.

[Gunther Van Ryckegem](#)

[Terug](#)

Ecosysteemdienstenbenadering werkt voor visieontwikkeling van complex landgebruik

'De Wijers' is een gevarieerd gebied van 20.000 hectare, verspreid over zeven gemeenten in het noordoosten van Limburg. In opdracht van de provincie heeft de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) samen met de betrokken landgebruikers een visie ontwikkeld voor het gebruik van deze open ruimte. Om bruggen te kunnen slaan tussen de noden van verschillende soorten landgebruikers, werd er gekozen om ecosysteemdiensten (ESD) als algemeen denkkader te gebruiken. In deze benadering worden de baten van natuur voor verschillende belanghebbenden als basis gebruikt om tot een multifunctionele en duurzame visie te komen.

Het INBO heeft op vraag van VLM dit participatief proces wetenschappelijk ondersteund. Als het ESD-concept wordt vertaald naar concrete begrippen blijkt dat het begrijpelijk is en bruikbaar voor interactieve workshops met een groot aantal personen. Aan de workshop in dit project

namen 200 personen deel. De ESD-benadering faciliteert oplossingsgericht denken in plaats van te verzanden in de bestaande problemen en tegenstellingen. Het scoren en prioriteren van ecosysteemdiensten maakt het mogelijk om de voorkeuren van de belanghebbenden te visualiseren, en het detecteren van win-winsituaties brengt sectoren dichter bij mekaar. Uit dit traject bleek dat een ESD-benadering een belangrijk hulpmiddel is voor een ruimtelijke visievorming voor regio's met complex landgebruik en vele belanghebbenden. Het stimuleerde om oplossingen te formuleren over multifunctioneel landgebruik en duurzame levering van diensten.

Het rapport geeft een overzicht van hoe het ESD concept praktisch toegepast in de interactieve workshops, en geeft een kritisch overzicht van de voor- en nadelen van de gebruikte werkwijze.

[Francis Turkelboom](#)

[Terug](#)

INBO rolt bioveiligheidsbeleid uit voor amfibieënziektes en invasieve soorten

Invasieve soorten en nieuwe dierziektes kunnen een bedreiging vormen voor inheemse soorten. Zo werd in december 2013 de aanwezigheid van de vuursalamanderschimmel in België vastgesteld. De schimmel is dodelijk voor vuursalamanders en heeft al lelijk huisgehouden in Nederland en in de Oostkantons. Vermoedelijk werken het verplaatsen van onderzoeksmateriaal (fui, schepnet, laarzen), besmet water of besmette dieren de verspreiding in de hand.

Het Agentschap voor Natuur en Bos werkte daarom veiligheidsvoorschriften

bosgebieden en poelen.

uit voor veldwerkzaamheden in en rond

Gezien zijn activiteiten rond kwetsbare habitats en soorten wil het INBO hier een voorbeeldfunctie in opnemen. Het onderzoek dat het INBO uitvoert op het terrein werd daarom gescreend op het risico op het overbrengen van de schimmelziekte en de verspreiding van invasieve plantensoorten. Veldwerk waarbij uitwisseling gebeurt van mensen en materieel tussen verschillende risicogebieden, werk in kwetsbare habitats of in waterlichamen waarin invasieve planten of dieren voorkomen en activiteiten waarbij amfibieën gemanipuleerd worden, vormen een verhoogd risico. Het bioveiligheidsprotocol bestaat onder andere uit het beperken van veldwerk in risicogebieden, het wegblijven uit bekende ziektehaarden, de routinematige ontsmetting van vangfauken, het reinigen van schoeisel, dienstvoertuigen en boten, en het gebruik van een tweede set laarzen of waadpak bij het bezoeken van meerdere gebieden.

Bioveiligheid omvat alle activiteiten gericht op het onder controle houden of voorkomen van introducties van gebiedsvreemde soorten in een bepaalde regio. Het vormt een integraal onderdeel bij de beheersing of het beperken van de impact van nieuwe dierziekten en invasieve soorten. Het verhogen van het bioveiligheidsbesef wordt beschouwd als een van de grote uitdagingen bij het beheer van biologische invasies. Het opvolgen van eenvoudige desinfectiemaatregelen voor kleding en onderzoeksmaterialen verlaagt het verspreidingsrisico van de schimmel. De routinematige toepassing ervan beperkt ook nieuwe introducties van ongewenste soorten en ziekteverwekkers. Daarom worden de maatregelen best overal toegepast.

[Tim Adriaens](#), [Jeroen Speybroeck](#)

Foto: Het routinematig ontsmetten van falken met een fungicide om de verspreiding van chytrid schimmel te verhinderen (© Invexo)

[Terug](#)

Op werkbezoek naar Norfolk voor de Chinese muntjak

De Chinese muntjak is van oorsprong een Aziatische soort, maar komt actueel ook in Europa voor. Zo leeft in Groot-Brittannië een grote populatie. De soort wordt er als een invasieve exoot beschouwd. Ze berokkent schade aan voorjaarsflora in bossen, belemmert bosregeneratie in hakhoutbestanden en veroorzaakt verkeersongevallen.

Recent dook dit kleine hertje, nauwelijks groter dan een vos en moeilijk waar te nemen, ook op in Vlaanderen. Om ervaring op te doen met het beheer van de soort, ging een delegatie van INBO, ANB en de Oost-Vlaamse bestrijdingsdienst RATO in juni op bezoek in Norfolk (Oost-Engeland). De eerste dag werden we ontvangen door de Forestry Commission in

Thetford Forest, een nationaal park in het hart van Norfolk. Jaarlijks schieten professionele rangers hier tot meer dan 1300 muntjakken af, wat slechts tot een stabilisatie van de populatie leidt. De deelnemers kregen er presentaties over het beheer van hertachtigen op landschapsschaal, ecologie van en onderzoeksmethodes voor muntjak en een demonstratie van het beheer in het park. Ook werden de mogelijke aanpak voor de snelle verwijdering van muntjak uit Vlaanderen en de praktische mogelijkheden voor beheer besproken. Nadien konden we op het

terrein de impact van muntjak op bosflora en bosregeneratie waarnemen. Het werkbezoek werd afgerond in Seamere Estate, waar muntjak en ook Amerikaanse nerts beheerd worden door de lokale wildbeheerder. Hier leerden we speuren naar de aanwezigheid van muntjak in het bos. Een vruchtbare kennisuitwisseling in een aangenaam informeel kader, georganiseerd en bekostigd door het [RINSE project](#).

[Tim Adriaens](#)

Foto: Onderzoekers en beheerders op bezoek in Thetford Forest

[Terug](#)

INBO invasief in Engeland

Op 23 en 24 september leverde het INBO een bijdrage aan de slotconferentie van het [RINSE-project](#) ('Reducing the Impact of Non-native Species in Europe', 2012-2014) in het Engelse Norwich. Aansluitend daarop nam het INBO deel aan het SEFINS-symposium ('Safeguarding the Environment From Invasive Non-native Species'). Het Europese Interreg-project RINSE richtte zich op kennisuitwisseling rond het beheer van uitheemse, invasieve soorten in de zogenaamde twee-zeeënregio. Samen met de partnerinstellingen uit Vlaanderen, Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk stelde het INBO er de resultaten voor van onderzoek naar de bestrijding van onder andere Canadese gans, nijlgans, blauwbandgrondel, duinenexoten en watercrassula.

Waar de RINSE-slotconferentie zich richtte op de voorbije resultaten, wierp het SEFINS-symposium een blik op de toekomst. SEFINS, dat zich specifiek richt op estuaria zoals de Zeeschelde, is een uitloper van RINSE. In interactieve workshops werden er de meest pertinente vragen behandeld met betrekking tot de blijvende uitdaging van het beheer van invasieve soorten. Er stond ook een excursie naar enkele locaties met invasieve soorten op de agenda.

[Bram D'hondt](#), [Tim Adriaens](#)

[Terug](#)

Europees bestrijdingsprogramma rosse stekelstaart op kruissnelheid

De rosse stekelstaart is een Noord-Amerikaanse eendensoort. Ze komt actueel ook in Europa voor, waar ze een bedreiging vormt voor de zeldzame, inheemse witkopeend. Deze laatste dreigt hierdoor uit te sterven. Europese landen gingen binnen de Conventie van Bern het engagement aan om de rosse stekelstaart uit te roeien tegen 2020.

In Vlaanderen pakte het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) de eerste broedgevallen aan in de rietmoerassen rond het Antwerpse havengebied. Sinds 2011 loopt een meer gecoördineerde bestrijdingsactie. Ook Vogelbescherming Vlaanderen en Aviornis, de belangenvereniging van kwekers van kooivogels, zijn nu betrokken bij het

overleg. Het ANB coördineert en stelt budget ter beschikking voor de bestrijding. Het INBO documenteert, rapporteert, levert advies en evalueert de acties. De bestrijding op het terrein gebeurt in samenwerking met een gespecialiseerde jager van de Hubertusvereniging Vlaanderen.

Het [earlywarning-systeem voor invasieve exoten](#) op [waarnemingen.be](#) wordt gebruikt om snel op de hoogte te zijn van de aanwezigheid van de vogels. Sinds de start van de gecoördineerde bestrijding werden in Vlaanderen 47 vogels afgeschoten en enkele verzwakte vogels weggevangen. De in Vlaanderen aanwezige populatie wordt momenteel geschat op nog een 15-tal vogels. De [Europese landen zijn goed op weg](#) om de eerste continentale uitroeiing van een invasieve exoot te realiseren.

[Tim Adriaens](#)

Foto: Witkopeend, foto Glenn Vermeersch

[Terug](#)

Natuurrapport over toestand ecosystemen en hun diensten: Save the date!

Op **vrijdag 27 februari 2015** stelt het INBO zijn Natuurrapport in het Vlaams parlement voor aan pers en publiek. In de voormiddag organiseren we workshops rond thema's die aan bod komen in deze toestandsbeschrijving van ecosysteemdiensten in Vlaanderen, in de namiddag stellen we dan het rapport zelf voor. Meer details volgen binnenkort.

[Terug](#)

Aanmelden kan via dit [formulier](#), uitschrijven kan via mail naar nieuwsbrief@inbo.be. Mits je de bron vermeldt, mag je delen uit de INBO Nieuwsbrief overnemen in andere publicaties. Graag een seintje naar koen.vanmuylem@inbo.be wanneer je dit doet. Je kan de nieuwsbrief als pdf downloaden op www.inbo.be.